

Олександра Дейнеко

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна (Харків, Україна)

Соціальна згуртованість та соціальна солідарність: у пошуках змістовного розмежування

Робота спрямована на визначення сутнісних відмінностей понять «соціальна солідарність» та «соціальна згуртованість» крізь етимологічно-лінгвістичну та соціологічну дослідницьку оптику. Критично осмислюючи позиції науковців щодо синонімічності та тотожності змісту цих понять, а також ідею їхньої відмінності у зв'язку із контекстом вживання, автор виокремлює декілька аспектів змістовного розмежування. Аргументом на користь наявності відмінностей у змісті є аналіз частоти використання понять «social cohesion» та «social solidarity» в оцифрованих джерелах Google Books з 1800 по 2019 рр. Підсумовано, що у фокусі етимологічно-лінгвістичного аналізу соціальна солідарність постає як мікросоціальний, первинно індивідуальний феномен, що передбачає «єдність одноманіття» та присутній на рівні свідомості; «соціальна згуртованість» апріорі засвідчує наявність певного колективного суб'єкта – гурту, уособлює «єдність різноманіття», та є онтологічно діяльним. Автор наголошує, що соціальна згуртованість – це «первинно колективна» якість, носієм якої є певна соціальна спільнота. Окремим аспектом аналізу постає визначення понять «соціальна солідарність» та «соціальна згуртованість» у роботах Е. Дюркгейма, що співвідносяться як частина та ціле, етап та результат. Дюркгеймівське наповнення цих концептів суперечить етимологічно-лінгвістичній логіці, оскільки соціальна солідарність у роботах класика постає як діяльний компонент соціальної згуртованості, що визначає тип соціальних зв'язків. Така ж лінія «змістовного перекосу» спостерігається у сучасних дефініціях «соціальної солідарності», що визначається з позицій макросоціології (як стан суспільства чи суспільний консенсус) та може передбачати діяльний вимір. Сучасні визначення поняття «соціальна згуртованість» мають, на думку автора, більш виражений діяльний акцент (згуртованість як процес та результат діяльності), що в цілому відповідає етимологічно-лінгвістичній логіці, і є менш «вибагливими» щодо характеру єдності, що постає як спільність.

Ключові слова: соціальна згуртованість, соціальна солідарність, етимологія, лінгвістичний аналіз, єдність, різноманіття, гурт, гуртування

Oleksandra Deineko

V.N. Karazin Kharkiv National University (Kharkiv, Ukraine)

Social Cohesion and Social Solidarity: in the Search of Essential Distinction

The paper is dedicated to identifying the essential differences of the concepts "social solidarity" and "social cohesion" through etymological-linguistic and sociological research optics. Critically comprehending the existing positions of scientists about synonyms and identity nature of these concepts content, as well as the idea of their difference in relation to the context of use, the author proposes several aspects of their essential distinction. The argument in favor of differences in content is the analysis of the frequency of "social cohesion" and "social solidarity" terms use in digitized sources of Google Books from 1800 to 2019. The paper concludes that in the focus of etymological-linguistic analysis social solidarity appears as microsocial, primarily an individual phenomenon that presupposes the "unity of uniformity" and exists on the consciousness level; the use of the Ukrainian translation of the term "social cohesion" a priori testifies the existence of a certain collective entity - a group, embodies the "unity of diversity", and is ontologically active. The author emphasizes that social cohesion is a "primarily collective" quality, which is carried by a social community. A separate aspect of the analysis is the definition of "social solidarity" and "social cohesion" in the works of E. Durkheim, which are related as part and whole, stage and result. The Durkheimian content of these concepts contradicts the etymological-linguistic logic, as social solidarity in the works of the classic appears as an activity component of social cohesion, which determines the type of social ties. The same line of "content bias" is observed in contemporary definitions of "social solidarity", which is defined from the standpoint of macrosociology (as a state of society or social consensus) and may involve the activity dimension. Contemporary definitions of "social cohesion" have more pronounced activity emphasis (cohesion as a process and result of activity), which generally corresponds to the etymological-linguistic logic, and are less "demanding" on the nature of unity.

Keywords: Social Cohesion, Social Solidarity, Etymology, Linguistic Analysis, Unity, Diversity, Group, Grouping

Вступ.

Термінологічна визначеність є надважливим чинником розвитку будь-якої галузі наукового знання. Мультипарадигмальна природа соціології унеможливує застосування єдиних стандартів змістового наповнення соціологічних понять, що найчастіше мають різні дефініції в залежності від обраної теоретичної оптики. Це, у свою чергу, зумовлює потребу постійного уточнення змісту соціологічних категорій, інакше може призводити до термінологічної невизначеності та підміни понять. Особливо гостро така проблема постає перед дослідниками, які вивчають поняття високого рівня абстракції чи такі, що є схожими за змістом. Наші попередні розвідки, присвячені дослідженню соціальної згуртованості (Дейнеко, 2020), засвідчили, це поняття найчастіше застосовується у тісному взаємозв'язку з категорією «соціальна солідарність», проте зміст цих понять дослідниками не завжди уточнюється, так само, як і особливості їхнього співвіднесення. Це актуалізує детальний аналіз змісту цих понять у різних методологічних перспективах – етимологічно-лінгвістичній і власне соціологічній.

Сучасні пострадянські дослідники найчастіше розглядають поняття «соціальна солідарність» (social solidarity) та «соціальна згуртованість» (social cohesion) як тотожні за змістом. Приміром, відомий соціолог О. Б. Гофман, аналізуючи особливості інтерпретації соціальної згуртованості (рос. - сплоченности), наголошує на його синонімічності з поняттям «соціальна солідарність» та «соціальна згода». На думку науковця, соціальна згуртованість є «компонентом соціальної інтеграції», але на відміну від останньої характеризує ознаки індивідуальних чи колективних акторів (Гофман, 2015, с. 32). С. Кравченко розглядає соціальну згуртованість як родове поняття соціальної солідарності, для якої властивими є позитивні установки членів спільноти відносно один іншого, що є результатом спільних інтересів, цінностей та залученості у спільноту (Учебный социологический словарь, 2001, с. 362). Київські соціологи, маючи у фокусі дослідження феномен

соціальної солідарності, поділяють позиції щодо близькості змісту понять «солідарності» та «згуртованості» (Соціально-психологічні чинники, 2016, с. 81). Спочатку дослідники визначають соціальну солідарність як «поняття, яке відображає процес єднання, згуртування в суспільстві за допомогою цінностей, норм та інтересів» (с. 81). У подальшому «згуртованість» вже постає в якості однієї з ознак соціальної солідарності (с. 91).

Пізніше С. Кравченко надає поняттю соціальної згуртованості вже самостійний зміст, розуміючи під ним «ступінь інтеграції соціальної спільноти» (Социологический энциклопедический русско-английский словарь, 2004, с. 409). Разом із тим, український дослідник С. Красько наводить фактично тотожну дефініцію для поняття «соціальна солідарність» як «ступінь чи тип інтеграції різних спільнот, а також індивідів у групу» (Красько, 2003, с. 255). Таке звернення до енциклопедичної літератури демонструє ситуацію термінологічної невизначеності та засвідчує змістовий перетин цих концептів довкола понять: 1) «соціальна інтеграція»; 2) «соціальна спільнота». Визнаючи синонімічність наведених понять, дослідники феномену соціальної солідарності наголошують на різних контекстах їхнього використання. Як зазначає О. Б. Гофман, поняття «соціальна згуртованість» історично виявилось більш навантаженим політичними конотаціями (зокрема, було присутнім у політичній риториці та пропаганді часів СРСР, фігурувало у політичних документах, промовах, лозунгах) (Гофман, 2015). Така особливість дійсно може пояснити бажання сучасних вітчизняних науковців відмежуватись від такого радянського контексту шляхом більш активного застосування у дослідженнях категорії «соціальна солідарність». Проте напевно чи історико-політичний контекст варто позиціонувати як сутісну підставу розмежування понять. Так, поняття «соціальна солідарність» доволі міцно увійшло у сучасний політичний дискурс як в українському суспільстві (зважаючи на назву однієї з політичних сил українського Парламенту чи згадуючи «солідарність робочого класу»), так і на рівні Європейського

Союзу. Йдеться про активне використання поняття «солідарність» на рівні документів світових організацій: солідарність визнана принципом Хартії Європейського союзу з прав людини; за ініціативою ООН щорічно святкується Міжнародний день солідарності (Каменська, 2020).

Цікаво і те, що майже дзеркальна ситуація щодо інтенсивності використання даних понять спостерігається у західних соціологічних студіях – соціальна

згуртованість частіше привертає увагу закордонних дослідників в порівнянні з соціальною солідарністю. Актуальність такого висновку засвідчує аналіз частоти використання понять «social cohesion» та «social solidarity» в оцифрованих джерелах Google Books з 1800 по 2019 рр. За допомогою програми Google Books Ngram Viewer¹ ми дослідили частоту вживання цих термінів в англomовному дискурсі у період з 1890 по 2019 рр. (див. рис. 1).

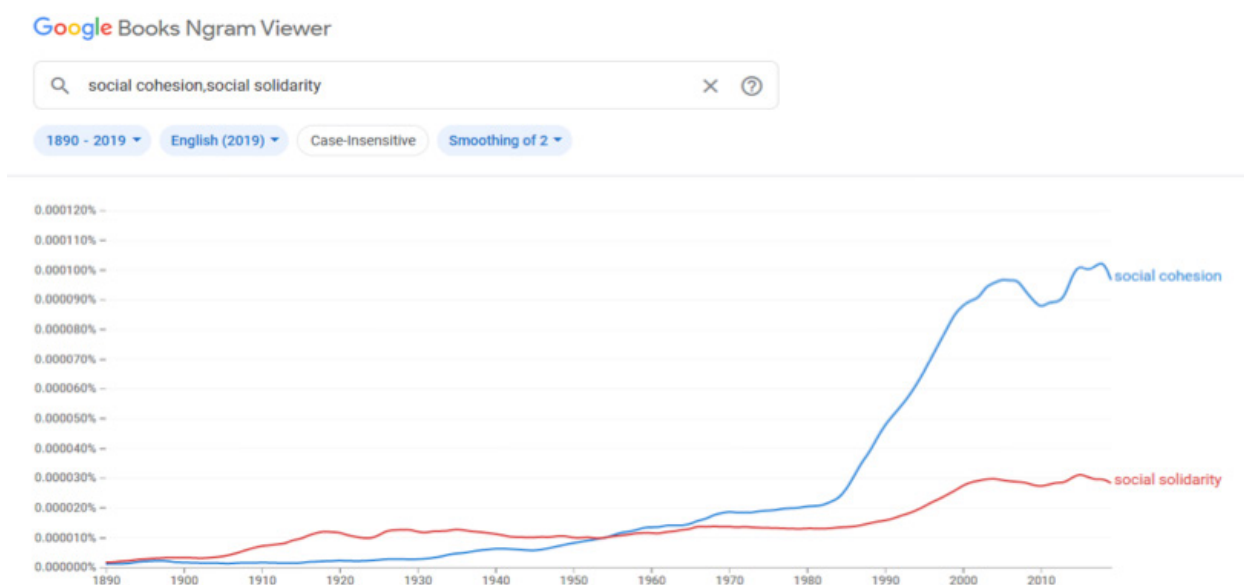

Рис. 1. Частота використання мовних одиниць «social cohesion» та «social solidarity» в оцифрованих джерелах Google Books з 1890 по 2019 рр.

Як бачимо, до 1955 р. в англomовному дискурсі домінували розвідки, присвячені дослідженню феномену соціальної солідарності, проте з 1950 по 1960 рр. відбувається концептуальний перехід до використання поняття «social cohesion» з особливим сплеском актуалізації з 80-х років. Таку зміну акцентів ми пов'язуємо з деструктивними наслідками доктрини солідаризму як основи діяльності націоналістичних рухів та урядів країн Європи у 30-40-х рр.; карколомний сплеск вживання поняття «social cohesion» може бути пов'язаний як з активізацією розгляду цієї категорії як напрямку соціальної політики (створення Європейського комітету з питань соціальної згуртованості

наприкінці 90-х років), так і з глобалізацією, зростанням етнокультурної різноманітності, кризою держави добробуту, секуляризацією, що призвели до актуалізації невизначеності, індивідуалізації та соціального роз'єднання.

Динаміка використання поняття «social solidarity» є більш лінійною, проте наразі впевнено програє за частотою використання соціальній згуртованості. Логічним було б припустити, що схожість (чи навіть тотожність) змісту понять «соціальна солідарність» та «соціальна згуртованість» зумовлювали б схожі тенденції дослідницької уваги науковців (тобто показники частот використання демонстрували б схожі тенденції). Наведені результати спрощеного контент-аналізу актуалізують дослідницький

¹ Заснована на технології deep learning та представляє собою спрощений варіант алгоритму автоматизованого контент-аналізу.

пошук сутнісних відмінностей понять «соціальна солідарність» та «соціальна згуртованість» крізь етимологічно-лінгвістичну і соціологічну оптику, що і становить мету даної статті.

Результати дослідження. Перший аспект розмежування проглядається в етимології даних понять. Поняття «солідарність» має латинський корінь «solid», що в перекладі означає «цілісний», «стійкий», «твердий» (Tesch-Römer, 2000, р.33), тобто йдеться про певну якість чи властивість окремого об'єкту. Згідно з Академічним тлумачним словником української мови, поняття «солідарність» використовується у трьох основних контекстах: 1) як активне співчуття діям чи думкам (емоційна єдність); 2) як спільна відповідальність (правова єдність); 3) спільність поглядів, інтересів (ідейна єдність) (Словник української мови, 1978, с. 443). Якщо не брати до уваги юридичний аспект цього поняття, то доречним вбачається висновок О. Б. Гофмана, який підсумовує, що «в понятті «солідарність» «суб'єктивні» аспекти соціальної єдності, що характеризують сферу колективних уподобань, ідентифікацій і почуттів, переважають над «об'єктивними» (Гофман, 2015, с. 30). Тобто в дискурсі лінгвістичного тлумачення поняття «солідарність» постає у мікросоціологічній та суб'єктивістській перспективі на відміну від макросоціологічної візії, присутньої у соціологічних концепціях О. Конта (соціальна солідарність як основа суспільного консенсусу), Е. Дюркгейма (як тип соціальних зв'язків), К. Маркса (як клас-для-себе) чи Т. Парсонса (як засада нормативного порядку). В контексті етимологічного аналізу відсутніми є діяльнісний та нормативний аспекти змісту поняття «соціальна солідарність».

Окрему увагу привертає юридичний контекст вживання поняття «солідарність», що пов'язаний з його первинним застосуванням у римському праві. Латинське поняття «in solidum» (за ціле) означає «спільне договірне зобов'язання кожного з боржників щодо поверненню боргу в цілому» (Гофман, 2012, с.3), що ми пов'язуємо з актуальним вживанням цього поняття як того, що визначає спільну відповідальність (в юридичній практиці присутні відповідні терміни: «солідарна відповідальність», «солідарний обов'язок», «солідарний боржник»). Така

юридична конотація є корисною для переходу на діяльність рівень (відповідальність як система дій), властивий цьому поняттю, проте самостійне вживання терміну «солідарність» у праві, на нашу думку, дещо деактуалізує такий аспект його застосування у соціології.

Здійснюючи етимологічний аналіз поняття «згуртованість» (cohesion), варто орієнтуватись одночасно на два аспекти – значення цього слова в європейських мовах (cohésion, cohérence) та в українській. Як підсумовує О. Б. Гофман, в європейській традиції цим словом з давніх-давен позначали міцний зв'язок між елементами чогось цілого та силу, що цей зв'язок підтримує та визначає (Гофман, 2015). Як бачимо, йдеться не про ознаку чогось єдиного, цілого, а про наявність багатьох різних частин, що поєднуються у певний спосіб, утворюючи ціле. Вже на цьому етапі варто визначити сутнісну відмінність між поняттями «солідарність» та «згуртованість», що пов'язана з особливостями прояву їхньої родової категорії – єдності. Якщо для «солідарності» поняття єдність постає як таке, що засновано на одноманітності, то «згуртованість» передбачає дихотомічне конструювання між «різним», що маючи щось спільне (але не одноманітне), формує «єдність».

Примітною є відмінність у значенні перекладів поняття «cohesion» російською та українською мовами. Згідно зі словником В. Даля, слова («сплотить» і «сплачивать») використовуються здебільшого для предметів фізичного світу – як міцне поєднання, зокрема дерев'яних виробів, дощок (приміром, слова «плотник» та «плот») (Гофман, 2015). Етимологічний зв'язок між словами, спорідненими з поняттям «згуртованість» в українській мові, є більш евристичним (зокрема, слова «гурт», «згуртований», «гуртувати»). Так, згуртованість визначається як певний стан, для позначення якого застосовують дієприкметник «згуртований», що, у свою чергу, номінує утворення «гурту». «Гурт» представляє собою «сукупність осіб, об'єднаних спільною метою, певними ознаками, властивостями» (Словник української мови, 1971, с. 196) (що у спрощеному вигляді відповідає визначенню соціальної спільноти, проте і без діяльнісного компонента). Як бачимо, вживання українськомовного перекладу

поняття «cohesion» як «згуртованість» є більш доречним для соціологічної перспективи, зважаючи на те, що воно апіорі передбачає наявність певного колективного суб'єкта (спільноти - гурту). У подальшій концептуалізації поняття «згуртованість» варто спиратись на такий суб'єктний підтекст: згуртованість – це ознака і властивість певної соціальної спільноти.

Продовжуючи логіку лінгвістичного аналізу, зауважимо, що дієприкметник згуртований (так само, як і слово «згуртованість») уособлює певний результат процесу гуртування, тому і поняття «згуртованість» завжди передбачає як діяльнісний компонент, так і певний його результат (емерджентний ефект), що розкривається на рівні колективного соціального суб'єкта. Саме така прив'язка до «гурту» орієнтує нас на обов'язковий

діяльнісний компонент як одну з ключових якостей поняття «соціальної згуртованості». Окрім того, що поняття «згуртованість» на відміну від «солідарності» є суб'єктоорієнтованим, воно онтологічно пов'язано з діяльнісним компонентом, в чому ми і вбачаємо сутнісні відмінності між цими поняттями, які здебільшого ігноруються сучасними дослідниками. Так, можна бути солідарним з певною соціальною спільнотою (поділяти певні погляди, ідеї, співчувати діям та подіям, ймовірно навіть ідентифікувати себе з нею), але не бути «діяльнісно дотичним» до її існування та функціонування. Тому, поняття «згуртованість» постає як більш комплексне та багаторівневе, ширше за обсягом в порівнянні з поняттям «солідарність». Щонайменш саме такі висновки можна зробити, спираючись на етимологічно-лінгвістичний аналіз цих понять (див. табл. 1).

Таблиця 1

Критерії розмежування змісту понять «соціальна солідарність» та «соціальна згуртованість» в межах етимологічно-лінгвістичного аналізу

Критерії розмежування	Соціальна солідарність	Соціальна згуртованість
Сутність тлумачення	певна якість чи властивість окремого (цілісного) об'єкту	ознака зв'язку між елементами цілого та сила, що цей зв'язок підтримує та визначає
Фокус уваги дослідника	В фокусі уваги – сам об'єкт, якістю чи властивістю якого є солідарність	В фокусі уваги – те, що формує ціле (стрижень гуртування)
Особливості розкриття родового поняття «єдність»	(єдність схожого чи єдність одноманіття)	наявність багатьох різних частин, що поєднуються у певний спосіб, утворюючи ціле (єдність різноманіття)
Первинність індивідуального чи колективного	солідарність як активне співчуття діям чи думкам або спільність поглядів, інтересів є «первинно індивідуальною» (носієм солідарності є індивід, що співвідносить себе з іншими соціальними суб'єктами – індивідуальними чи колективними)	згуртованість – це ознака і властивість певної соціальної спільноти, тобто «первинно колективна» якість (носієм згуртованості є соціальна спільнота, на індивідуальному рівні можна виокремлювати спроможність до гуртування)
Співвідношення між мікросоціальним та діяльнісним	В етимологічно-лінгвістичній площині – ознака, що характеризує феномени свідомості	Згуртованість уособлює результат процесу гуртування, тому вона завжди постає дуально як процес (діяльнісний рівень) і певний результат

Певним обмеженням етимологічно-лінгвістичного аналізу понять «згуртованість» та «солідарність» є його концентрація на мікросоціальному рівні та суб'єктивістській оптиці, що в цілому більш властива філологічному підходу. Варто брати до уваги власне соціологічні тлумачення цих понять, що в межах класичних підходів виконані переважно у дискурсі макросоціологічної, об'єктивістської оптики. До феномену соціальної солідарності у своїх роботах доволі часто звертались класики соціологічного знання (О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс, Г. Зіммель, Е. Дюркгейм, Т. Парсонс), що розглядали його під кутом зору власного теоретичного підходу. В рамках даного дослідження найбільший інтерес для нас становить наукова спадщина Е. Дюркгейма, в роботах якого паралельно зустрічаються обидва поняття.

На відміну від соціальної солідарності поняття «соціальна згуртованість» не є чітко концептуалізованим у працях французького соціолога, проте вивчення контекстів його застосування дозволяє стверджувати про сутнісне розрізнення цих соціологічних категорій. І хоча О.Б. Гофман підсумовує, що іноді Е. Дюркгейм застосовує поняття «соціальна згуртованість» «як синонім інтеграції та солідарності, а іноді – як наслідок чи елемент останньої (тобто солідарності – авт.)» (Гофман, 2015, с. 32), наші попередні розвідки дозволяють визнати актуальність висновку лише щодо наслідкового зв'язку між цими категоріями.

Соціальна солідарність (механічна чи органічна) постає в роботах Е. Дюркгейма як певний тип соціальних зв'язків на рівні окремих соціальних спільнот (приміром, сім'ї, племені, корпорації). Інколи соціолог апелює і до суб'єктивного у солідарності – відчуття єдності, симпатії, альтруїзму (вслід

за О. Контом), приналежності до групи. Тому в концепції соціальної солідарності Е. Дюркгейма вже виникає зв'язок та єдність емоційно-ціннісного компонента солідарності та її діяльнісного прояву, що в певний спосіб доповнює та розвиває наявне лінгвістичне тлумачення.

Соціальна згуртованість виступає інтегральною характеристикою соціального цілого, ознакою суспільства, яку конструюють такі теоретичні вісі, як: «однорідність/диференціація, ціннісно-нормативний консенсус/аномія, відсутність взаємодій/постійність взаємодій, механічна солідарність/органічна солідарність, співвідношення між індивідуальним та колективним, інклюзія/ексклюзія, інтегрованість/дезінтегрованість» (Дейнеко, 2020, с. 12). Тобто соціальна згуртованість виступає своєрідним макроконтекстом, процесуальною віссю якого є соціальна солідарність (як тип соціальних зв'язків), виступаючи лише одним із вимірів соціальної згуртованості в концепції Е. Дюркгейма – її діяльним компонентом. Концепт соціальної згуртованості дозволяє поглянути на соціальне ціле у більш системному контексті – крізь співвідношення цінностей суспільства та інтеріоризованих ціннісних орієнтацій, властивих різним типам солідарності; взаємодії різних типів солідарності; різнорідного та схожого («суспільство – це переважно згуртоване ціле» (Дюркгейм, 1991, с. 171); соціально відкритого чи соціально закритого тощо. Тому соціальна солідарність та соціальна згуртованість співвідносяться в його роботах скоріше як частина та ціле; етап та результат.

Цікаво «перевірити» висновки етимологічно-лінгвістичного аналізу на прикладі дефінування наших понять сучасними соціологами (див. табл. 2 і 3).

Таблиця 2

Сучасні визначення поняття «соціальна солідарність»

(Каменська, 2020, с. 18)	(Соціально-психологічні чинники..., 2016, с. 252)	(Урсуленко, 2009, с. 147)
«Встановлення як замовчуваного, так і проголошеного консенсусу між людьми, групами та спільнотами щодо того чи іншого факту, дії, процесу. Це низка співпадінь, навіть узгоджень, людських думок, волевиявлень, бажань, цінностей, стереотипів поведінки, в яких вгадується (чи відкрито присутня) єдність».	«Грунтоване на певному сполученні поглядів, норм, цінностей осмислене активне відношення актора до соціальних подій , явищ, ситуацій, процесів, що викликає співчуття, співпереживання, згуртованість з іншими акторами, що дотримуються відповідної позиції, і виражаються в готовності діяти певним чином і нести за це відповідальність».	«Стан суспільства чи великої соціальної спільноти , якому притаманні: єдність цінностей, ідей, переконань, поглядів, інтересів, цілей суспільства, спільність норм , а також функціональна взаємозалежність і узгодженість у виступах та діях, пов'язаних з реалізацією інтересів (досягненням цілей) цього суспільства чи спільноти».

Для цього були ідентифіковані відповідні дефініції, які, на наше переконання, є найбільш змістовними та системними (для «соціальної солідарності» - це напрацювання вітчизняних дослідників; для «соціальної згуртованості» - закордонних). Наведені дефініції доволі важко об'єднати «спільним займенником»: у визначеннях Т. Каменської та К. Урсуленко соціальна солідарність постає як макросоціальна категорія, в основі

якої - апеляція до категорії єдності; а от визначення київських дослідників найбільше відповідає етимологічно-лінгвістичному тлумаченню, маючи мікросоціальну оптику (активне відношення актора), не включаючи діяльнісний компонент (а лише готовність до неї). Разом із тим, наведені дефініції не містять розуміння змісту (спрямованості) солідарності, в основі якої можуть бути не лише соціально «позитивні» цінності, ідеї та погляди.

Таблиця 3

Сучасні визначення поняття «соціальна згуртованість»

(Чан, 2006, р. 290)	(Social Cohesion Radar, 2013, р.5)	(Jeannotte, 2003, р.6)
«стан справ, що стосується як вертикальних, так і горизонтальних взаємодій між членами суспільства, та характеризується набором установок та норм, що включають довіру, почуття приналежності і готовність брати участь та допомагати, а також відповідні поведінкові прояви».	« міра соціальної єдності в територіально визначеній геополітичній структурі, що є характеристикою «колективу» (спільноти), що у ній проживає, а не окремих членів».	« постійний процес розвитку соціальної спільноти , побудованої на основі спільних цінностей, спільних викликів та рівних можливостей, що сформовані на засадах почуття довіри, надії та взаємодопомоги серед усіх членів».

У визначеннях поняття «соціальна згуртованість» частіше розкриваються конкретні засади гуртування – мікросоціальні ознаки (довіра, приналежність, взаємодопомога), що мають поділятися членами спільноти; сама згуртованість постає як ознака взаємодій (як діяльнісна сутність) та йдеться не про єдність цінностей та поглядів, а про їхню спільність. Це важлива відмінність, яка засвідчує актуальність нашого попереднього висновку про згуртованість як єдність різнорідного. Знаходимо і підтвердження того, що згуртованість – це, перш за все, ознака соціальної спільноти, продукт множинних взаємодій, а не мікросоціальний феномен.

Висновки.

Дослідження засвідчує актуальність змістовного розмежування понять «соціальна солідарність» та «соціальна згуртованість», що постають як поєднані, проте не тотожні сутності. Аргументом на користь такого висновку є різні «піки» частоти вживання цих понять у світовому науковому дискурсі протягом ХХ сторіччя. У фокусі етимологічно-лінгвістичного аналізу соціальна солідарність постає як мікросоціальний, первинно індивідуальний феномен, що розкриває єдність одноманіття; «згуртованість» апіорі передбачає наявність певного колективного суб'єкта – гурту, тобто це поняття є суб'єктоорієнтованим та онтологічно має діяльнісну природу (на відміну від першої). Соціальна згуртованість – це «первинно колективна» якість, носієм якої є соціальна спільнота. Відповідно для дослідження феномену єдності крізь мікросоціальну оптику більш евристичним виявляється застосування

поняття соціальної солідарності; для мезо- та мікросоціального рівнів (групи, спільноти, суспільства) – соціальної згуртованості. В роботах Е. Дюркгейма соціальна солідарність та соціальна згуртованість співвідносяться як частина та ціле, етап та результат. Соціальна згуртованість виступає інтегральною характеристикою соціального цілого, ознакою суспільства, яку конструюють різні теоретичні вісі, в тому числі і соціальна солідарність як діяльнісний компонент згуртованості, що визначає тип соціальних зв'язків. В такий спосіб, наведена соціологічна концептуалізація понять «соціальна солідарність» та «соціальна згуртованість» формує новий аспект співвідношення даних понять (як конкретне та загальне), що суперечить етимологічно-лінгвістичному тлумаченню (зокрема, щодо діяльнісного стрижня солідарності). Аналіз дефінування наведених понять в роботах сучасних соціологів засвідчив відсутність єдності у підходах та переважний відхід від етимологічно-лінгвістичного тлумачення. Так, соціальна солідарність визначається з позицій макросоціології (як стан суспільства чи суспільний консенсус) та може передбачати діяльнісний вимір. Сучасні визначення поняття «соціальної згуртованості» мають більш виражений діяльнісний акцент (згуртованість як процес та результат діяльності), що в цілому відповідає етимологічно-лінгвістичній логіці, і є менш «вибагливими» щодо характеру єдності, що постає як спільність. Ці дефініції частіше містять апеляцію до конкретного «змісту» згуртованості – мікросоціальних ознак, на основі яких формується спільність (перш за все, ціннісна та діяльнісна).

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Гофман А.Б. Концептуальные подходы к анализу социального единства. Социологические исследования, №11 (2015). С. 29-36.
- Гофман А.Б. Солидарность или правила, Дюркгейм или Хайек? О двух формах социальной интеграции. Социологический ежегодник 2012. С. 97 - 167.
- Дейнеко О.О. Особливості дефінування поняття «соціальна згуртованість»: від широкого до вузького розуміння. Актуальні проблеми філософії та соціології. Випуск 27 (2020). С. 90 – 96.
- Дейнеко О.О. Теоретичні вісі концепту соціальної згуртованості: переосмислюючи творчість Е. Дюркгейма. Український соціологічний журнал № 23 (2020). С. 12-20.
- Дюркгейм Еміль О разделении общественного труда. Метод социологии. Москва, 1991. 575 с.
- Каменська Т. Ідентичність і солідарність у сучасному українському суспільстві. Ідентичність та соціальна солідарність у Центральній-Східній Європі / Т. Каменська, Я. М. Курчевський, П. Ожеховський та ін. ; за ред. проф. Н. Коваліско, д-ра А. Єкатеринчука, проф. О. Лісеєнко, проф. Р. Радзіка. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка ; Lublin : Wydawnictwo UMCS ; 2020. – С. 11-21.
- Красько С. Міжгрупова соціальна солідарність як предмет соціологічного дослідження. Соціальні виміри суспільства: збірник наукових праць. К., 2003. Випуск 6. С. 247-261.
- Словник української мови: академічний тлумачний словник (1970-1980). URL : <http://sum.in.ua/>.

Социологический энциклопедический русско-английский словарь: Более 10000 единиц. Под ред. С.А. Кравченко. М., 2004.

Урсуленко К. Социальная солидарность: развитие понятия в истории социологии и современные интерпретации. Социология: теория, методы, маркетинг. 2009, №1. С. 138-157.

Учебный социологический словарь с английскими и испанскими эквивалентами. Под ред. С.А. Кравченко. М., 2001.

Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму. О.Г. Злобіна, М.О. Шульга, Л.Д. Бевзенко та ін.; за наук.ред. О.Г. Злобіної. Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. 276 с.

Chan J., To H. and Chan E. Reconsidering social cohesion: Developing a definition and analytical framework for empirical research. Social indicators research, 2006. 75(2). P. 273-302.

Jeannotte M. Sharon Social cohesion: Insights from Canadian research. Presented at the Conference on Social Cohesion. Hong Kong – November 29, 2003. URL : https://www.researchgate.net/publication/228981786_Social_cohesion_Insights_from_Canadian_research.

Social Cohesion Radar: Measuring Common Ground. An International Comparison of Social Cohesion Methods Report. 2013. URL : http://aei.pitt.edu/74134/1/Social_cohesion_radar.pdf.

Tesch-Römer K. Sicherung der Solidarität der Generationen. Berlin, 2000.

REFERENCES

- Gofman, A. B. (2012). Solidarnost ili pravila, Dyurkgeym ili Hayek? O dvuh formah sotsialnoy integratsii [Solidarity or rules, Durkheim or Hayek? About two forms of social intergaration]. Sociological yearbook, 97 – 167 [in Russian].
- Gofman, A. B. (2015). Kontseptualnyie podhodyi k analizu sotsialnogo edinstva [Conceptual approaches to the analysis of social cohesion]. Sociological research, №11, 29-36 [in Russian].
- Chan, J., To H. & Chan, E. (2006). Reconsidering social cohesion: Developing a definition and analytical framework for empirical research. Social indicators research, 75(2), 273-302.
- Deineko, O. O. (2020). Teoretychni visi kontseptu sotsialnoi zghurtovanosti: pereosmysliuuchy tvorchist E. Diurkheima [Theoretical axes of the social cohesion concept: rethinking of E. Durkheim's scientific heritage]. Ukrainian sociological Journal, № 23, 12-20 [in Ukrainian].
- Deineko, O. O. (2020) Osoblyvosti definuvannia poniattia «sotsialna zghurtovanist»: vid shyroko do vuzkoho rozuminnia [Peculiarities of defining the concept "social cohesion": from broad to narrow understanding]. Actual problems of philosophy and sociology, 27, 90 – 96 [in Ukrainian].
- Durkheim, Emile. (1991). O razdelenii obschestvennogo truda. Metod sotsiologii [The Division of Labour in Society. Method of sociology]. Moscow: Nauka [in Russian].
- Jeannotte, M. Sharon. (2003). Social cohesion: Insights from Canadian research. Presented at the Conference on Social Cohesion. Hong Kong. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/228981786_Social_cohesion_Insights_from_Canadian_research.
- Kamenska, T. (2020). Identychnist i solidarist u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [Identity and solidarity in the contemporary Ukrainian society]. Identychnist ta sotsialna solidarist u Tsentralno-Skhidnii Yevropi [Identity and solidarity in the Central-Eastern Europe] / R. Radzika (Ed.). Lviv. [in Ukrainian].
- Krasko, S. (2003). Mizhhrupova sotsialna solidarist yak predmet sotsiologichnoho doslidzhennia [Intergroup social solidarity as a subject of sociological research]. Social dimensions of society: a collection of scientific papers. 6, 247-261 [in Ukrainian].
- Zlobina, O. H (Ed.). Sotsialno-psykholohichni chynnyky intehtatsii ukrainskoho sotsiumu [Socially-phycological factors of the Ukrainian society intergaration]. Kyiv. 2016. [in Ukrainian].
- Slovyk ukrainskoi movy: akademichnyi tlumachnyi slovyk (1970-1980) [Dictionary of the Ukrainian language: academic explanatory dictionary (1970-1980)]. Retrieved from <http://sum.in.ua/>. [in Ukrainian].
- Sotsiologicheskii entsiklopedicheskii russko-angliyskiy slovar: Bolee 10000 edinit [Sociological encyclopedic Russian-English dictionary: More than 10,000 units]. (2004). S.A. Kravchenko (Eds). Moscow. [in Russian].
- Social Cohesion Radar: Measuring Common Ground. An International Comparison of Social Cohesion Methods Report. (2013). Retrieved from http://aei.pitt.edu/74134/1/Social_cohesion_radar.pdf.
- Tesch-Römer, K. (2000). Sicherung der Solidarität der Generationen. Berlin.
- Ursulenko, K. (2009). Sotsialnaya solidarist: razvitie ponyatiya v istorii sotsiologii i sovremennyye interpretatsii [Social solidarity: the development of the concept in the history of sociology and contemporary interpretations]. Sociology: theory, methods, marketing. 1, 138-157. [in Russian].
- Uchebnyiy sotsiologicheskii slovar s angliyskimi i ispanskimi ekvivalentami [Educational sociological dictionary with English and Spanish equivalents].(2001). S.A. Kravchenko (Eds.). Moscow. [in Russian].

Deineko Oleksandra
Ph.D., snosocio@gmail.com

Стаття надійшла / Article arrived: 14.05.21

Схвалено до друку / Accepted: 29.06.21